

HENKILÖTIETOJEN SUOJA

Henkilötietojen suoja ja yksityiselämän kunnioittaminen ovat merkittäviä perusoikeuksia. Euroopan parlamentti on aina korostanut tarvetta säilyttää tasapaino turvallisuuden lisäämisen sekä ihmisoikeuksien, tietosuojan ja yksityisyyden turvaamisen välillä. EU:n uudet tietosuojasäännöt, joilla lujitetaan kansalaisten oikeuksia ja yksinkertaistetaan yrityksiin sovellettavia sääntöjä digitaalisella aikakaudella, tulivat voimaan toukokuussa 2018.

OIKEUSPERUSTA

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 16 artikla

Euroopan unionin perusoikeuskirjan 7 ja 8 artikla

TAVOITTEET

Unionin on varmistettava, että perusoikeuskirjassa vahvistettua perusoikeutta tietosuojaan sovelletaan johdonmukaisesti. On huolehdittava siitä, että EU:ssa omaksutaan tiukempi kanta henkilötietojen suojaamiseen kaikilla politiikanaloilla, lainvalvonta ja rikosentorjunta mukaan luettuina, ja myös sen kansainvälisissä suhteissa, etenkin globaalissa yhteiskunnassa, jossa teknologian muutokset ovat nopeita.

SAAVUTUKSET

A. Institutionaalinen kehys

1. Lissabonin sopimus

Ennen Lissabonin sopimuksen voimaantuloa tietosuojalainsäädäntö vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueella sisältyi osittain ensimmäiseen pilariin (kaupallisia ja yksityisiä tarkoituksia koskeva tietosuoja, johon sovellettiin yhteisömenetelmää) ja osittain kolmanteen pilariin (lainvalvontatarkoituksia koskeva tietosuoja, jota koskevat päätökset tehtiin hallitustenvälisellä tasolla). Vastaavasti myös päätöksenteossa noudatettiin eri sääntöjä. Pilarirakenne poistui käytöstä Lissabonin sopimuksen tultua voimaan, mikä on lujittanut selkeämmän ja tehokkaamman tietosuojajärjestelmän kehittämisen perustaa. Samalla Euroopan parlamentin toimivalta lisääntyi, kun siitä tuli toinen lainsäätävä. SEUT:n 16 artiklan mukaisesti parlamentti ja neuvosto antavat luonnollisten henkilöiden suojaan koskevat säännöt, jotka koskevat unionin toimielinten, elinten ja laitosten sekä jäsenvaltioiden, silloin kun viimeksi mainitut toteuttavat unionin oikeuden soveltamisalaan kuuluvaa toimintaa, suorittamaa henkilötietojen käsittelyä.

2. Strategiset suuntaviivat vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueella

Eurooppa-neuvosto hyväksyi joulukuussa 2009 Tampereen ohjelman (lokakuu 1999) ja Haagin ohjelman (marraskuu 2004) jatkoksi vapauden, turvallisuuden ja oikeuden aluetta koskevan monivuotisen ohjelman kaudeksi 2010–2014. Tätä uutta ohjelmaa kutsutaan Tukholman ohjelmaksi. Eurooppa-neuvosto määritteli kesäkuussa 2014 hyväksymissään päätelmissä lainsäädännön ja operatiivisen toiminnan eteenpäin viennin strategiset suuntaviivat tuleviksi vuosiksi vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueella SEUT:n 68 artiklan mukaisesti. Yhtenä keskeisistä tavoitteista on parantaa EU:ssa henkilötietojen suojaa.

B. Tärkeimmät tietosuojasäädökset

1. EU:n perusoikeuskirja

Perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklassa yksityiselämän kunnioittaminen ja henkilötietojen suoja tunnustetaan läheisesti toisiinsa liittyviksi mutta erillisiksi perusoikeuksiksi.

2. Euroopan neuvosto

a. Vuonna 1981 tehty yleissopimus nro 108

Yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä 28. tammikuuta 1981 tehty Euroopan neuvoston yleissopimus nro 108 oli ensimmäinen tietosuoja-alan oikeudellisesti sitova kansainvälinen väline. Sen tarkoituksena on ”turvata henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä – – jokaiselle yksilölle – – hänen oikeutensa ja perusvapautensa ja erityisesti hänen oikeutensa yksityisyyteen”. Pöytäkirjalla yleissopimuksen muuttamisesta halutaan laajentaa sen soveltamisalaa, tehostaa tietosuojaa ja parantaa sen vaikuttavuutta.

b. Euroopan ihmisoikeussopimus

Ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi 4. marraskuuta 1950 tehdyn yleissopimuksen 8 artiklassa vahvistetaan oikeus yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamiseen. Siinä todetaan: ”Jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta.”

3. EU:n nykyiset tietosuojasäädökset

a. Yleinen tietosuoja-asetus

Luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta 27. huhtikuuta 2016 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/679 (yleinen tietosuoja-asetus) tuli voimaan toukokuussa 2018. Sääntöjen tarkoituksena on suojella kaikkia EU:n kansalaisia yksityisyyden ja tietoturvan loukkauksilta yhä tietokeskeisemmässä maailmassa ja samalla luoda yrityksille entistä selkeämpi ja yhtenäisempi toimintakehys. Kansalaisten oikeuksista voidaan mainita selkeä ja nimenomainen suostumus heitä koskevien tietojen käsittelyyn sekä oikeus saada siitä selkeitä ja ymmärrettäviä tietoja, oikeus tulla unohdetuksi eli mahdollisuus pyytää itseään koskevien tietojen poistamista, oikeus siirtää tietoja toiselle palveluntarjoajalle (esimerkiksi siirryttäessä verkkoyhteisöstä toiseen) ja oikeus tietää, jos tietoihin on murtauduttu. Uusia sääntöjä sovelletaan kaikkiin EU:ssa toimiviin yrityksiin, vaikka ne olisivatkin sijoittautuneet unionin ulkopuolelle. Lisäksi on mahdollista toteuttaa

korjaavia toimenpiteitä, kuten antaa varoituksia ja määräyksiä, tai sakottaa sääntöjä rikkovia yrityksiä.

b. Direktiivi lainvalvontatarkoituksessa käsiteltävien henkilötietojen suojasta

Luonnollisten henkilöiden suojelusta toimivaltaisten viranomaisten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä rikosten ennalta estämistä, tutkimista, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja neuvoston puitepäättökseen 2008/977/YOS kumoamisesta 27. huhtikuuta 2016 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/680 tuli voimaan toukokuussa 2018. Direktiivi suojelee kansalaisten perusoikeutta tietosuojan lainvalvontaviranomaisten käsitellessä henkilötietoja. Sillä varmistetaan, että uhrien, todistajien ja rikoksesta epäiltyjen henkilötietoja suojellaan asianmukaisesti, ja helpotetaan rajatylittävää yhteistyötä rikollisuuden ja terrorismin torjunnassa.

c. Sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi

Sähköisen viestinnän tietosuojadirektiiviä eli henkilötietojen käsittelystä ja yksityisyyden suojasta sähköisen viestinnän alalla 12. heinäkuuta 2002 annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston [direktiiviä 2002/58/EY](#) muutettiin 25. marraskuuta 2009 annetulla direktiivillä 2009/136/EY.

Käsiteltävänä on nyt uusi [ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi yksityiselämän kunnioittamisesta ja henkilötietojen suojasta sähköisessä viestinnässä ja direktiivin 2002/58/EY kumoamisesta \(sähköisen viestinnän tietosuoja-asetus\)](#).

d. Asetus unionin toimielinten ja elinten suorittamasta henkilötietojen käsittelystä

Euroopan parlamentin ja neuvoston [asetus \(EU\) 2018/1725](#) luonnollisten henkilöiden suojelusta unionin toimielinten, elinten ja laitosten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta sekä asetuksen (EY) N:o 45/2001 ja päätöksen N:o 1247/2002/EY kumoamisesta tuli voimaan 11. joulukuuta 2018.

e. Tietosuojaa koskevat säännökset alakohtaisissa säädöksissä

Edellä mainittujen, tietosuojaa koskevien keskeisten säädösten lisäksi esimerkiksi seuraavissa alakohtaisissa säädöksissä on tietosuojaa koskevia säännöksiä:

- matkustajarekisteritietojen (PNR) käytöstä terrorismirikosten ja vakavan rikollisuuden ennalta estämistä, paljastamista ja tutkintaa sekä tällaisiin rikoksiin liittyviä syytetoimia varten 27. huhtikuuta 2016 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/681: 13 artikla (henkilötietojen suojaaminen)
- Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastosta (Europol) 11. toukokuuta 2016 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/794: VI luku (tietosuojatakeet)
- tiiviimmän yhteistyön toteuttamisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) perustamisesta 12. lokakuuta 2017 annettu neuvoston asetusta (EU) 2017/1939: VIII luku (tietosuoja).

4. Tietojen siirtoa koskevat EU:n tärkeimmät kansainväliset järjestelyt

a. Kaupallisten tietojen siirto: tietosuojan riittävyyttä koskevat päätökset

Komissiolla on yleisen tietosuoja-asetuksen 45 artiklan nojalla valtuudet päättää, tarjoaako EU:n ulkopuolinen maa joko antamansa kansallisen lainsäädännön tai tekemiensä kansainvälisten sitoumusten perusteella riittävän tietosuojan tason.

Parlamentti on antanut useita päätöslauselmia, joissa se on ilmaissut huolensa transatlanttisista tietovirroista.

b. EU:n ja Yhdysvaltojen puitesopimus

Parlamentti oli hyväksyntämenettelyssä mukana hyväksymässä Yhdysvaltojen ja EU:n välistä puitesopimusta henkilötietojen suojelusta rikosten ennalta estämistä, tutkimista, paljastamista ja rikoksiin liittyviä syytetoimia varten. Tämän sopimuksen tavoitteena on taata henkilötietojen korkeatasoinen suojele, kun niitä siirretään lainvalvontatarkoituksissa terrorismin ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa koskevan transatlanttisen yhteistyön puitteissa.

c. EU:n ja Yhdysvaltojen, EU:n ja Australian sekä EU:n ja Kanadan väliset sopimukset matkustajarekisteritiedoista (PNR)

EU on allekirjoittanut kahdenvälisiä sopimuksia PNR- eli matkustajarekisteritiedoista Yhdysvaltojen, Australian ja Kanadan kanssa. PNR-tietoihin sisältyvät tiedot, joita matkustajat antavat lentoa varatessaan tai lähtöselvitystä tehdessään, sekä lentoyhtiöiden omiin kaupallisiin tarkoituksiinsa keräämät tiedot. Lainvalvontaviranomaiset voivat käyttää PNR-tietoja vakavan rikollisuuden ja terrorismin torjumiseksi.

d. EU:n ja Yhdysvaltojen välinen terrorismin rahoituksen jäljittämishjelma (TFTP)

EU on allekirjoittanut Yhdysvaltojen kanssa kahdenvälisen sopimuksen terrorismin rahoituksen jäljittämishjelmaa varten tapahtuvasta rahaliikenteen sanomanvälitystietojen käsittelystä ja siirtämisestä EU:sta Yhdysvaltoihin.

5. Tietosuojaan liittyvien näkökohtien käsittely alakohteisissa päätöslauselmissa

Henkilötietojen suojaa on käsitelty myös useissa parlamentin päätöslauselmissa eri toiminta-aloilta. Näin on haluttu varmistaa, että EU:n yleinen tietosuojalainsäädäntö ja yksityisyyden suoja näillä aloilla ovat keskenään johdonmukaisia.

6. EU:n tietosuojaviranomaiset

Euroopan tietosuojavaltuutettu on riippumaton valvontaviranomainen, jonka tehtävänä on varmistaa, että EU:n toimielimet ja elimet noudattavat tietosuojavelvoitteitaan. Euroopan tietosuojavaltuutetun ensisijaiset tehtävät ovat valvonta, neuvonta ja yhteistyö.

Euroopan tietosuojaneuvosto eli entinen 29 artiklan mukainen tietosuojatyöryhmä on EU:n elin, jolla on oikeushenkilöllisyys, ja sillä on riippumaton sihteeristö. Se muodostuu EU:n jäsenvaltioiden tietosuojaviranomaisten edustajista, Euroopan tietosuojavaltuutetusta ja komission edustajista. Sillä on laajat valtuudet ratkaista kansallisten valvontaviranomaisten välisiä riitoja ja antaa neuvoja yleisen tietosuoja-

asetuksen ja lainvalvontatarkoituksessa käsiteltävien henkilötietojen suojasta annetun direktiivin keskeisistä käsitteistä.

EUROOPAN PARLAMENTIN ROOLI

Parlamentti on ratkaisevalla tavalla muovannut henkilötietojen suojaan liittyvää EU:n lainsäädäntöä tekemällä yksityisyyden suojasta poliittisen painopistealueen. Se on tavallista lainsäätämisympäristöstä noudattaen ollut neuvoston kanssa tasavertaisessa asemassa toteuttamassa tietosuojauudistusta. Se on myös saanut päätökseen työnsä lainsäädännön viimeisestä merkittävästä osa-alueesta eli uudesta sähköisen viestinnän tietosuoja-asetuksesta ja odottaa nyt, että neuvostokin saa oman työnsä valmiiksi, jotta neuvottelut voidaan aloittaa.

Parlamentti on seurannut tiiviisti tietojen siirtoa koskevia kansainvälisiä järjestelyjä. Se on varmistanut, että sen näkemykset tulevat kuulluiksi joko hyväksyntämenettelyissä tai valiokunta-aloitteisissa mietinnöissä. Ennen äänestystä EU:n ja Kanadan PNR-sopimuksesta se päätti 25. marraskuuta 2014 antamassaan päätöslauselmassa pyytää lausuntoa unionin tuomioistuimelta SEUT:n 218 artiklan 1 kohdan mukaisesti. Tuomioistuin totesi 26. heinäkuuta 2017 antamassaan lausunnossa, että PNR-sopimusta ei voida sen silloisessa muodossa tehdä, koska useat sen määräykset ovat ristiriidassa henkilötietojen suojaan koskevan perusoikeuden kanssa.

Nyt kun parlamentti on varmistanut, että EU:n tietosuojasäännöt on asianmukaisesti otettu käyttöön, sen huomio kiinnittyy seuraavaksi lainsäädännön täytäntöönpanon seurantaan.

Kristiina Milt
05/2019

